

Date: 7th May-2025

TARIX FANINI O'QITISH METODLARI VA USLUBLARI

Mamadjonova Go'zalxon Ortiqaliyevna

Farg'ona viloyati Qo'shtepa tumani 1-son politexnikumi tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada politexnikumlarda tarix fanini samarali o'qitish masalalari yoritilgan. Tarix darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar va kasbiy yo'nalishga mos yondashuvlar orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv va vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Dars jarayonida muammoli vaziyatlar yaratish, guruhlarda ishlash, raqamli vositalardan foydalanish va tarixiy voqealarni kasbiy kontekstda o'rganish orqali tarix fani o'quvchilar uchun yanada mazmunli va foydali bo'lishi mumkinligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: tarix fani, politexnikum, o'qitish metodlari, interfaol usullar, muammoli o'qitish, kasbiy yo'nalish, pedagogik texnologiyalar, tarixiy tafakkur, o'quvchi faolligi, vatanparvarlik.

Bugungi kunda ta'lim tizimida kechayotgan islohotlar, ayniqsa politexnikumlarda bilim sifatini oshirishga qaratilgan tashabbuslar, o'quv fanlarini, xususan, tarix fanini o'qitish metodlariga yangicha yondashuvni talab qilmoqda. Tarix — bu shunchaki o'tmish voqealari ketma-ketligi emas, balki jamiyat taraqqiyotining chuqur tahlili, milliy o'zlik va fuqarolik pozitsiyasini shakllantiruvchi muhim fanlardan biridir. Shuning uchun tarix fani zamonaviy ta'lim jarayonida yosh avlodni vatanparvarlik, tarixiy ong va mustaqil fikrlash ruhida tarbiyalashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Politexnikumlarda tahsil olayotgan o'quvchilarning asosiy maqsadi — kelajakda o'z kasbining yetuk mutaxassisi bo'lishdan iborat. Shu sababli tarix fani ularning kasbiy qiziqishlari va ehtiyojlari bilan uyg'un holda o'qitilishi zarur. O'quvchilarga tarixiy bilimlarni zamonaviy yondashuvlar asosida singdirish, mavzularni hayotiy va amaliy misollar bilan boyitish, kasbga oid tarixiy aspektlarga urg'u berish dars jarayonining samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari va interfaol metodlarning o'quv jarayoniga joriy etilishi tarix fanining ta'limdagi o'rnini kuchaytiradi. Shuningdek, tarix fanining o'ziga xosligi shundaki, u faqat bilim emas, balki tarbiya vositasi sifatida ham xizmat qiladi. O'quvchilar tarix orqali ajdodlarimizning ezgu an'analari, fidoyiligi, ilmga bo'lgan muhabbati va milliy qadriyatlariga hurmat bilan qarashni o'rganadilar. Bu esa yoshlarni ijtimoiy mas'uliyatli, vatanparvar va faol fuqaro sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan olib qaraganda, tarix fanini samarali o'qitish uchun o'qituvchilar zamonaviy metod va uslublarni puxta egallashi, har bir darsni talabning bilim darajasi, qiziqishi va kasbiy yo'nalishiga moslashtirib tashkil etishi zarur.

Tarix fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati. Politexnikumlarda ta'lim olayotgan o'quvchilar, odatda, aniq kasbiy yo'nalishga ega bo'lgan bo'lishadi. Shu bois, tarix fanini ularning dunyoqarashi va kasbiy faoliyatiga bog'liq holda o'qitish nihoyatda muhimdir. Tarixni faqatgina fakt va sanalar majmuasi

Date: 7th May-2025

sifatida emas, balki o'quvchining tafakkurini kengaytiruvchi, tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiruvchi fan sifatida o'qitish zarur. Bu borada quyidagi metod va uslublar katta ahamiyatga ega:

Muammoli (problematik) o'qitish usuli. Bu usulda o'qituvchi dars davomida o'quvchilar oldiga muammoli savollar qo'yadi: masalan, "Agar Amir Temur davlatchilik siyosatini yuritmaganda, mintaqada qanday o'zgarishlar bo'lgan bo'lardi?", "XX asr boshidagi islohotlar hozirgi texnik taraqqiyotga qanday ta'sir ko'rsatgan?". Bu savollar o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish bilan birga, tarixiy jarayonlarga faollik bilan yondashishga undaydi.

Interfaol metodlar va kichik guruhlarda ishlash. "Klaster", "Aqliy hujum", "Insert", "Zanjirli savol-javob", "Rolga kirish" kabi interfaol metodlar politexnikum sharoitida o'quvchilarni darsda faol ishtirok etishga undaydi. Masalan, "Tarixiy rollar" usulida o'quvchilar o'zlari tanlagan tarixiy shaxs roliga chiqish qilib, ularning hayoti va qarorlarini himoya qiladi. Bu nafaqat eslab qolishga, balki chuqur tushunishga xizmat qiladi.

Kasbiy yo'nalishga bog'langan tarixiy tahlil. Politexnikum o'quvchilarining kasbiy yo'nalishiga qarab, tarixiy mavzular bilan bog'lanish muhim. Masalan, energetika yo'nalishida tahsil olayotgan o'quvchilar uchun sanoat inqilobi davridagi texnologik taraqqiyot, temiryo'lchilar uchun temir yo'l tarixining rivojlanishi, arxitektorlar uchun me'moriy yodgorliklarning tarixiy bosqichlari misol bo'la oladi. Bu yondashuv tarix fanining o'quvchiga qanchalik dolzarb va hayotga yaqin ekanini ko'rsatadi.

Vizual materiallar va raqamli texnologiyalardan foydalanish. Zamonaviy politexnikumlarda interfaol doskalar, kompyuter sinflari, videoproektorlar mavjudligi tarix darsini yanada jonli va ta'sirchan qilish imkonini beradi. Tarixiy xaritalar, hujjatlar, arxiv videolar, 3D rekonstruksiya orqali o'quvchilar tarixni "ko'rib" va "his qilib" o'rganadilar. Masalan, "Google Earth" orqali tarixiy joylarni virtual sayohat qilish, yoki "Kahoot", "Quizizz" kabi ilovalarda viktorinalar tashkil etish darsni interaktiv va qiziqarli qiladi.

Tarixiy voqealarni zamonaviylik bilan bog'lash. Tarixiy voqealarni bugungi kun bilan taqqoslab o'rganish o'quvchida hayotiy mushohada qilish ko'nikmasini shakllantiradi. Masalan, O'zbekiston Respublikasining istiqlol yillaridagi yutuqlarini jadidlar davridagi islohotlar bilan solishtirish orqali tarixiy rivojlanishdagi uzviylik ochib beriladi.

Tarbiyaviy maqsadlarni ko'zlash. Tarix darsi faqat bilim emas, balki tarbiya vositasidir. Darslarda ajdodlarimizning fidoyiligi, milliy qadriyatlari, mardlik va sadoqat namunalarini ko'rsatish o'quvchilarda milliy g'urur va vatanparvarlik hissini oshiradi. Ayniqsa, tarixiy bayramlar, xotira kunlari va yodgorliklarga ekskursiyalar bilan bog'langan tadbirlar tarbiyaviy jihatdan kuchli ta'sir ko'rsatadi.

O'quvchilarning mustaqil izlanishlarini qo'llab-quvvatlash. Politexnikum o'quvchilari orasida tarixga qiziqadigan yoshlar ko'p. Ularga ilmiy-tadqiqot ishlari, loyiha ishlari, tarixiy mavzularda prezentatsiya va referatlar tayyorlash topshiriqlari berilishi

Date: 7th May-2025

kerak. Bu orqali ular o'z fikrini bayon qilish, ma'lumot izlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tarix fanini politexnikumlarda o'qitish nafaqat o'quvchilarga tarixiy bilim va malakalarni singdirish, balki ularni mustaqil fikrlaydigan, tarixiy xotiraga ega, vatanparvar fuqarolar sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar, vizual va raqamli vositalardan foydalanish orqali dars jarayoni yanada samarali va qiziqarli bo'lishi mumkin. Ayniqsa, tarix fanini kasbiy yo'nalish bilan uyg'unlashtirish, o'quvchilarda tarixga nisbatan qiziqish uyg'otibgina qolmay, uni real hayotga bog'lab o'rganishga ham undaydi.

Shu bilan birga, tarix fani o'quvchilarni milliy qadriyatlarimizga hurmat ruhida tarbiyalashda, fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda, ma'naviy yuksalishiga xizmat qiladigan kuchli vositadir. Politexnikum o'qituvchilari tarix darslarini faqat nazariy bilim berish bilan cheklab qolmasdan, o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirish, ularda tahliliy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratishlari lozim.

Xulosa qilib aytganda, tarix fanini o'qitish metodlari va uslublarini takomillashtirish — bu zamon talabi bo'lib, pedagoglarning doimiy izlanishi, o'z ustida ishlashi va yangilikka ochiqqligi orqali ta'lim jarayonining sifatini yanada oshirish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sifatini oshirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. PQ-2909-son, 2017-yil 20-aprel.
2. Sagdullayeva, G'. Tarix fanidan zamonaviy pedagogik texnologiyalar. "O'qituvchi" nashriyoti, Toshkent, 2020, 198 bet.
3. Karimova, N. Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. "Fan va texnologiya", Toshkent, 2018, 176 bet.
4. To'xtayeva, D. Politexnikumlarda fanlarni o'qitish metodikasi. "Yangi asr avlodi", Toshkent, 2021, 154 bet.
5. Jo'rayev, N. Tarixni o'qitish metodikasi. O'zbekiston nashriyoti, Toshkent, 2019, 240 bet.
6. Soliyev, A. va boshqalar. Tarixni o'qitishda innovatsion yondashuvlar. "Ilm ziyo", Toshkent, 2022, 212 bet.
7. UNESCO. Teaching History for Understanding. Paris, 2017.

